

Object van de maand mei 2025

“Die aardige zaadhandelaar” (Etty Hillesum)

In de collectie van Sow to Grow zijn enkele Prijscouranten van Gebr. Vis Zaadteelt en Zaadhandel in Enkhuizen. In dat kader hebben we een bijzondere bijdrage aan Object van de maand. Het is nu in mei 80 jaar geleden dat Nederland werd bevrijd na 5 jaar bezetting.

Gebroeders Vis werd opgericht in 1912 door Dirk Vis Jansz (1887-1915). Nadat hij in 1915 jong overleed werd de zaak voortgezet door zijn jongere broers Douwe, Jan en Jaap met hulp van hun vader Jan Vis, die Hoofd van de Bloemzaad-klaarmakerij was geweest bij Sluis & Groot.

Douwe Vis (1897-1975) was mededirecteur van Gebr. Vis en wilde uit zakelijke overwegingen Russisch leren. In de jaren 1941 en 1942 reisde hij op zaterdag regelmatig naar Amsterdam, Gabriel Metsustraat 6 aan het Museumplein, waar hij Russische les kreeg van de joodse Etty Hillesum (1914-1943). Ook Klaas Kort, een medewerker van Gebr. Vis, volgde Russische les bij haar.

In de dagboeken van Etty Hillesum, die zijn uitgegeven als “Nagelaten geschriften 1941 - 1943” wordt Douwe Vis meermalen genoemd, “die aardige zaadhandelaar uit Enkhuizen”.

Enkele citaten:

Op 16 maart 1942 schrijft Etty: “De volgende ochtend om half 11 [zaterdag] gaf ik weer met het bekende enthousiasme les aan mijn zaadhandelaar, die aan het eind van het uur zei: Als het gevaarlijk voor u hier wordt als Jodin, als u eens moet verdwijnen of zo, dan komt U maar naar ons toe.”

En op 27 juni 1942:

Op het kleine stationnetje van Enkhuizen sprak de zaadhandelaar Vis de employé van de grote zaadhandel Sluis en Groot aan en vroeg: “Говорите ли Вы по-русски?” (spreekt u Russisch?) En de jeugdige employé antwoordde: немного. (‘een beetje’) Op een klein station in het Noorden van ons land, waar een paar stijle Calvinisten gebrekkig een paar klanken van mijn moeders moedertaal stamelen, is dat niet van historische betekenis? En van deze klanken ben ik de aanstichtster.

Nadat Douwe Vis haar toezegde 200 pond bonen en erwten te sturen tegen normale prijzen schrijft Etty op 17 juni 1942 in haar dagboek:

“Ik zei Zaterdagmiddag tegen Vis z'n bleke gezicht: Na de oorlog zal er dikwijls verbitterd sprake zijn van woekerprijzen en O.W.-er winsten, maar dan kunnen wij tenminste getuigen, dat we iemand gekend hebben als U, die geen winsten heeft willen maken op het dagelijkse voedsel. Dat is zeer troostrijk, weet U dat mijnheer Vis, afgezien nog van de grote praktische weldaad, die U ons bewijst.”

Ze vervolgt:

“De Zaterdag en Zondag waren zulke zware dagen voor me, vol zelfbeklag en opstandigheid en treurigheid en onvrede met mijzelf. Maar was het gebaar van Vis Zaterdagmiddag, waarmee hij me aanbood 200 p. bonen te sturen om van groentewinkels uitgesloten Joden te helpen niet voldoende om die beide dagen tot iets moois te maken?”

Etty Hillesum verkoos om bij haar mensen te blijven.

Via kamp Westerbork kwam ze in Auschwitz terecht, waar ze in november 1943 overleed.

Gabriel Metsustraat 6, Amsterdam met plaquette.

In 1945 zaaide Douwe Vis oranje violen, die hij bij de bevrijding op 5 mei in de voortuin van het kantoor van Gebr. Vis aan het Westeinde plantte.

Dit jaar staan ook in de Westertuin van Sow to Grow oranje violen.

Nanne Groot

Bron:

- Foto Douwe Vis beschikbaar gesteld door Niels Vis
- De Nagelaten geschriften van Etty Hillesum 1941 – 1943, Uitgeverij Balans